

DISPUTATIONES SAMARIENSES

SOMORJAI DISPUTA (2.)

A sokszólamú irodalom

Tuka politikai visszatérése

TÍMEA VERES
THE POLITICAL COME-BACK OF TUKA

94(437.6)-051“18/19”
32-051(437.6)
323(437)“1938”

Beneš. Tuka. Vacuum iuris. Amnesty. Autonomy. The Munich Agreement. The first Vienna Decision.

A háborús szlovák államról a második világháború utáni években nemigen emlékeztek meg a csehszlovák nemzeti eszme továbbvivői. Beneš úgy érezte, hogy az 1939 és 1945 között működő önálló Szlovákia politikájának képviselői főbenjáró bűnt követtek el az egységes csehszlovák nemzet eszméje ellen, ezáltal személyesen Beneš ellen is, aki abszolút módon azonosult ezzel az eszmével.

Manapság egyre több könyv jelenik meg erről az időszakról és fontos szereplőiről, akik közé kétségkívül Vojtech Tuka is tartozik. Tárca nélküli miniszterből lett miniszterelnök, de egy ideig a belügyet is ő irányította. A salzburgi találkozót (1940 július) után ellátta a külügyminiszteri posztot is. Jozef Tiso mellett ő volt Szlovákia második legfontosabb embere.

Tuka ellentmondásos figurája a szlovák történelemnek. Irredentának, magyar érzelműnek tartották, ugyanakkor szlovák hazafinak, mártírnak, a szlovák önállóság atyjának is. Talán sokak előtt nem ismeretlen, hogy Tuka, aki 1922-től a Szlovák Néppárt tagja volt, 1928. január 1-jén *Vacuum iuris* címmel egy tanulmányt, állampolitikai elmélkedést közölt a *Slovák* című napilap hasábjain. A sokat vitatott tanulmány lényege az volt, hogy az 1918. október 30-án elfogadott turócszentmártoni kiáltványnak van egy titkos jegyzőkönyve, mely szerint a csehek és a szlovákok közötti államjogi viszonyt tíz év elteltével felül kell vizsgálni. Ha ez nem történne meg, *vacuum iuris*, azaz jogi vákuum alakulna ki 1928. október 31-e után. A cikk nagy felháborodást váltott ki és a turócszentmártoni gyűlés résztvevői is elutasították. Ők hangsúlyozták, hogy létezik az a bizonyos jegyzőkönyv – amelyet azonban senki nem látott – de nem a cseh fél számára szerkesztett ultimátum formájában. Szerintük Szlovákia államjogi helyzetét folyamatosan kell felülvizsgálni, ha a nemzetközi és a belső helyzet stabilizálódik. Tuka bírálói azt vetették a szemére, hogy olyan dologról értekezett, amelyet nem látott. A cseh kormány arra való hivatkozással, hogy államellenes felforgató tevékenységet folytat, illetve katonai árulást követett el (Magyarország számára kémkedett) pert indított ellene. 1929. október 5-én elítélték, 15 év börtönbüntetést kapott. Tuka elítélésében jelentős szerepe volt a csehszlovák titkosszolgálatnak, amely bizonyítékokat szolgáltatott ellene. Ezeket ugyan nem használhatták fel a per folyamán, de sikerült a koronatanúkat vallomásra bírni.

Megdöbentő, hogy Tuka visszatérhetett a politikai életbe, még ha tudjuk is, hogy a németek bábáskodtak körülötte, valamint a második világháborút megelőző kaotikus politikai helyzet is jelentős szerepet játszott a dologban.

Tuka amnesztiájának kérdése többször felmerült a központi kormány, illetve a Hlinka-féle Szlovák Néppárt berkeiben is, azonban mindkét fél ütőkártyaként, kelendő időben szerette volna kijátszani. Több, kudarcba fulladt próbálkozás után az érdekazonosságot az 1935-ös esztendő hozta meg.¹ 1935. december 14-én lemondott Masaryk elnök és az új elnökválasztást 1935. december 18-ra tűzték ki. Edvard Beneš, aki Bohumil Němec botanikaprofesszor ellenében kandidált, nem lehetett biztos győzelmében egészen addig, amíg nem sorakoztatta maga mögé a Hlinka-féle Szlovák Néppártot, illetve a néppárt döntő szavára váró agrárpártiakat.² A néppárt egyik alapvető követelménye, talán inkább kérése, Tuka amnesztiájának napirendre tűzése volt. Beneš ígéretet tett arra, hogy megválasztása után foglalkozik majd Tuka ügyével, azonban mint korábban Masaryk elnök, ő is kikötötte, hogy Tukának írásbeli beismerő vallomást kell tennie. Aki beismerő vallomást tesz, annak van mit beismernie, tehát nem ítélték el ártatlanul.

Tuka vallomását még a prágai Pankrác börtönben írta meg, *Titkos jelentés az 1919-től 1927-ig terjedő államellenes tevékenységről* címen, és 1935 áprilisában juttatta el az akkor még külügyminiszterként tevékenykedő Benešhez. Ebben beismerte államellenes felforgató tevékenységét, azonban a katonai árulás vádját elutasította. Vallomása a későbbiekben, 1937 decemberében, súlyos politikai csatározásokat idézett elő a prágai parlamentben.

Beneš elnökké választása után nem felejtette el a Szlovák Néppártnak tett ígéretét, azonban Tuka amnesztiájának volt egy befolyásos ellenzője, maga a szlovák származású igazságügyminiszter, Ivan Dérer. Dérer nem szívesen látta volna Tukát szabadon, másrészt ellen akart állni annak a nyomásnak, amelyet a sajtó, nevezetesen a *Slovák*, a *Slovenská pravda* és a *Nástup* gyakorolt. Mindhárom lap a Hlinka-féle Szlovák Néppárt befolyása alatt állt. A *Slovák* és a *Slovenská pravda* napilap volt, a *Nástup* pedig a fiatal szlovák autonómista generáció kéthetente megjelenő folyóirata. Kiadjuk egy épületben, a pozsonyi Radlinský utca 51. szám alatt volt. A *Slovák* és a *Slovenská pravda* az 1937-es év végétől egyre gyakrabban foglalkozott a Tuka-kérdéssel, amit a központi kormány nem nézett jó szemmel, így a lap több számát elkobozták és megsemmisítették. Az inkriminált számok sértették az 1923-ban kiadott *Törvények és rendeletek tárá*nak néhány paragrafusát, mégpedig a 14. §. 5. pontját (a köztársaság gyalázásának vétsége), a 16. § 1. pontját (a bűncselekmények jóváhagyása) és a 18. § 1. és 2. pontját (valótlan hírek terjesztése). Ennek ürügyén kobozták el és semmisítették meg a kiadványokat. A *Slovák* és a *Slovenská pravda* szerkesztősége megpróbált tiltakozni az elkobzások ellen. 1937 decemberétől általánossá vált, hogy ügyvédje, dr. Edmund Rosival révén azal az indokkal fellebbezett, hogy a „cikkek a nyilvános kritika szellemében íródtak, amit a sajtószabadság biztosít”.³ A fellebbezés többnyire nem ért cél, a kiadványokat megsemmisítették és csak azt sikerült vele elérni, hogy az elkobzási procedúra meghosszabodott.

1937 májusában Dérer – Beneš közbenjárására – hajlandónak mutatkozott tárgyalni Tuka amnesztiájáról. Kettőjük szigorúan bizalmas találkozója (1937. május 20.) után, az igazságügyminiszter az 1938. május 28-án megtartott minisztertaná-

csi ülésen Tukára vonatkozó amnesztiatervezetet terjesztett elő, amelyet Beneš 1937. június 3-án szentesített. A sajtónak adott hivatalos értesítésben a következő állt: „Az 1937. június 3-án született döntéssel a köztársasági elnök megkegyelmezett Vojtech Tukának. Büntetésének hátralévő idejét feltételes szabadrólamban tölti, Csehország területén. Az igazságügyminiszter által kijelölt helyen tartózkodik majd a belügyminiszter jóváhagyásával. A neki kirendelt lakásban fog lakni és azt a munkát fogja végezni, amit feladatul kap. Egyúttal állandó felügyelet alatt lesz. Ha nem tartaná be azokat a feltételeket, amelyek árán megkegyelmeztetett neki, büntetésének hátralévő idejét kénytelen lesz letölteni.”⁴

Az amnesztria megadásának egyik feltétele az volt, hogy az idős professzor ügyét nem medializálják és nem terelik politikai síkra. Tukát 1937 elején többen meglátogatták a börtönben, többek között a Hlinka-féle Szlovák Néppárt prominensei és a szlovák politikai elit képviselői. A látogatók között volt Ferdinand Ďurčanský és Karol Sidor is, a *Slovák* akkori főszerkesztője, parlamenti képviselő. Maga Andrej Hlinka is járt védencénél. Kezdetben úgy tűnt, hogy a *Slovákban* és a *Slovenská pravdában* megjelent néhány cikk ellenére, mindenki tartja magát a hallgatólagos meg egyezéshez. Tiso állítása szerint az 1929-es per után Tuka a néppártban *causa finita* volt.⁵

Úgy látszott, hogy Sidor is ezt az álláspontot képviselte, amikor kijelentette: „a tény az, hogy emberi és nem politikai indítékaink voltak [értsd: az amnesztria kérése ügyében – V. T.]. Nyilvánosan is ki merem jelteni, hogy nem tudnám elképzelni Tukát a jövőben mint pártfuncionáriust. Olyan emberről van szó, aki befejezte politikai pályafutását, és aki nem térne vissza a politikai életbe még akkor sem, ha képviselői mandátumát aranytálcán vinnék elébe. Tuka ezt nem fogadná el és nem kezdene politizálni”.⁶ Sidor ezen állítása erősen megkérdőjelezhető, hiszen ő maga terelte politikai síkra Tuka ügyét, amikor 1937. december 2-án a parlamentben tartott beszédében fellépett Dérer igazságügyminiszter egy korábbi nyilatkozata ellen. Ebben Dérer úgy fejezte ki magát, hogy Tuka bevallott mindent, az államellenes felforgató tevékenységet és a kémkedést is. A nyilatkozat után kissé javított kijelentésén. „Tuka csak államellenes felforgató tevékenységét ismerte be. Azt, hogy katonai árulást követett volna el, tagadta és tagadja. Viszont írásbeli beismerő vallomása olyan állításokat tartalmaz, amelyek igazolják bűnösségét ebben az irányban is.”⁷ Sidor ezt a kijelentést „vette elő”, és megemlítette a Tuka-perben fontos szerepet játszó ún. fizetett tanúk kérdését is.⁸ Ez a prágai vezető politikai köröket felháborította, Dérer élesen reagált Sidor szavaira, a prágai parlament valóságos méhkasá alakult. Mindenki haragudott Sidorra és a néppárti képviselőkre, hogy nem tartották be ígéretüket. Csehszlovák érzelmű szlovák képviselők és cseh képviselők is vádolták Sidort a hallgatólagos alku megszegéséért. A Csehszlovák Néppárt napilapja, a *Ludová politika* adott hangot nemtetszésüknek. „Sidor képviselő úr december 2-i beszéde nem a józan ész terméke, hanem a szenvedély kirobbanása volt, amiért Tukának nem sikerült a terve. [...] A légkör mérgezése az ellenzék részéről tudatos és szándékos. A Henlein-pártiak [értsd: Konrad Henlein, a Szudétanémet Párt vezetője – V. T.] és Sidor nem is tagadhatnak le, hogy az államot a világ szemében kompromittálni szeretnék, mintsem bevallani maguknak, hogy az ígéretesen fejlődik. [...] A felforgató gondolatok tipikus apostola a Hlinka-párt és sajtója.”⁹ Válaszként Sidor feljelentette a lapot rágalmozásért.

Vajon tudott-e Tuka a személye körül kialakult újabb vitáról? Bizonyára igen, hisz látogatóinak száma 1937 elejétől megnőtt, s ők minden bizonnal tájékoztatták őt. 1937 júniusában áthelyezték a prágai Pankrácból Pilsen (Plzeň) Bory nevű telepére. Tuka számára először egy egyszobás, majd feleségének megérkezése után (1937 júniusa) egy háromszobás lakást utaltak ki a fegyház alkalmazotti telepén. Tuka a börtön könyvtárában dolgozott könyvtárosként, munkáját következetesen és jól végezte.¹⁰ Más források szerint a kerületi bíróságon is alkalmazták mint írnokot.¹¹ A Pilsenben eltöltött időszak békésen telt és jóval több szabadságot jelentett, mint a Lipótvárott (Leopoldov) és a Pankrácban eltöltött évek. Nem utolsósorban, vele lehetett a felesége és némi tudományos munkát is engedélyeztek számára. A békés időszaknak azonban csakhamar vége szakadt. 1938. szeptember 29-én a müncheni döntéssel jóváhagyták a német területi követeléseket Csehszlovákiával szemben.¹² Immár egyenes út vezethetett Szlovákia autonómiájának kikiáltásához, és ezzel együtt Tuka Szlovákiába való visszatéréséhez.

Szlovákia autonómiáját 1938. október 6-án a zsolnai egyezményben mondták ki. Az egyezményben a Hlinka-féle Szlovák Néppárt a szlovák nemzet képviselőjeként szerepelt, önrendelkezési jogot követelt a szlovákok számára és a nemzeti életben való szabad döntés jogát. Az egész szlovákiai politikai spektrum az aláírók között volt. A néppárti képviselőkön kívül az agrárpártiak, a nemzetiszocialisták és a szociáldemokraták is aláírták a dokumentumot. A prágai kormány október 7-én ismerete el a zsolnai egyezményt, így megalakulhatott a szlovák autonóm kormány. Jozef Tiso belügy-, Ferdinand Ďurčanský egészségügyi, Matúš Černák iskolaügyi, Pavol Teplánský gazdasági, Ján Lichner pedig közlekedésügyi miniszter lett. Míg az utóbbi két miniszter a szlovák agrárpártiak közül került ki, addig Tiso, Ďurčanský és Černák néppártiak voltak.

Tuka sürgetésére és a radikális önállósulási törekvéseket szorgalmazó Ďurčanský segítségével, Tukát átszállították Szlovákiába.

Azzal kapcsolatban, hogy mi történt Tukával 1938. október 6-át követően, fontos dokumentum Ludovít Winter, a pöstyéni (Piešťany) gyógyfürdő bérleti tulajdonosának vallomása.¹³ Elmondása szerint, valamikor 1938 október közepén felkereste őt Ján Farkaš, a pozsonyi magánhivatalnokok titkára, ismert gárdista, azzal a kéréssel, hogy biztosítson egy lakrészt Tuka és felesége számára. Mint mondta, Tukának szüksége van egy kis pihenésre a hosszú börtönévek után. Winter Tuka és felesége rendelkezésére bocsátott egy lakrészt, melybe pár napon belül be is költöztek. Dicséretekkel halmozták el a gyógyfürdő vezetését és méltatták Wintert, hogy ügyesen igazgatja az egész komplexumot. Nem sokkal megérkezése után Tuka külföldi újságírókat fogadott és teátrális pátozzsal kijelentette, hogy „a jövőben nem kíván politikával foglalkozni, kizárólag tudományos munkájának fogja szentelni idejét”.¹⁴ Alexander Mach, a szlovák állam későbbi belügyminisztere úgy írja le ezt az időszakot, mint akinek nyilvánvaló volt, hogy az idős professzor hamarosan újból politizálni kezd.¹⁵ Pöstyéni tartózkodása alatt Tukát sokan meglátogatták, többek között az autonóm kormány tagjai, régi és új barátok, valamint a Gestapo emberei is jártak nála. Kuno Goldbach, a *Völkischer Beobachter* szerkesztője is járt nála. „A németek abban az időben gyakran keresték meg Tukát, talán mártírszerepe miatt” – vallotta később Mach.¹⁶

Egyszer a báni (Bánovce) otthonába tartó Tiso is megállt, hogy udvariassági látogatást tegyen Tukánál. Majd Ján Farkaš egy gárdistauniformissal állított be hozzá,

és néhány Hlinka-gárdista jelenlétében átnyújtott Tukának egy töviskoszorút az uni-formis kíséretében.¹⁷

November elején Mach kérésére és rábeszélésére Tuka elutazott Bécsbe, hogy némileg befolyásolhassa az első bécsi döntés körül folyó tárgyalásokat. Mach szerint Tukának sok ismerőse volt Bécsben, ezért úgy gondolták, hogy a több nyelven is jól beszélő professzor a segítségükre lehet a tárgyalások során. Azonban Bécsben a szlovák politikai képviselőket nem hívták tárgyalóasztalhoz, csak egy ebédet fogyaszthattak el a küldöttség tagjai a jelen lévő nagyhatalmak képviselőivel a döntés meghozatala után. Tuka, bevallása szerint nem szerepelt a meghívottak listáján.¹⁸ Tuka Bécsből „úgy tért vissza, mintha kicserélték volna. Visszautasító lett és kizárólag csak politikusokat fogadott”.¹⁹

Vajon mi változtatta meg véleményét? Hiszen 1938. november elejéig Tuka egy szóval sem említette, hogy vissza akarna térni a politizáláshoz. Elmondása szerint barátai voltak azok, akik rávették a visszatérésre.²⁰ Talán a Farkaš által megrendezett, giccsesen eltúlzott töviskoszorús jelenet ébresztette rá, hogy még mindig számít a véleménye? Úgy gondolom, mindezeknél fontosabb volt az idős professzor személyes becsvágya és az a tudat, hogy most eljött az ő ideje. Gyermekei nem voltak, egész életében államtudománnyal foglalkozott – igaz csak elméletileg –, munkája egyben a hobbi is volt; megérezte, hogy „a németeknek nagy szerepük lesz Európa elrendezésében”.²¹ Kezébe vette sorsát, hogy szerencsét próbáljon azzal a tudattal, hogy ezúttal a győztes oldalára áll. Ennek a folyamatnak első állomásaként Berlint választotta. 1938 novemberében német ismerősei révén eljutott Göringhez. Tuka azt állította háború utáni vallomásában, hogy az autonóm szlovák kormány megbízására cselekedett. Ezt az állítását Tiso cáfolta meg, amikor tanúként kihallgatták Tuka háború utáni nemzetbírósági perében. „Tukának egy útjáról van tudomásom, mégpedig a bécsi döntéssel kapcsolatosról. Illetve 1939 februárjában Tuka jelentette, hogy Berlinbe megy, de én nem kérdeztem, hogy minek megy, egyrészt úgy gondoltam, úgysem mondana igazat, másrészt volt ott elég ismerőse.”²² Berlinbe Tukát Ján Farkaš kísérte el. Tuka állítása szerint inkább információcseréről volt szó.²³ Politikáról nem beszéltek, Göringet a Szlovákiában található fémléhelyek és a gázolaj érdekelte. Tuka a találkozóról a kormánynak szóban referált.

1938. november 11-én a németek elfoglalták a Pozsony melletti Ligetfalut, majd 1938. november 21-én a stratégiai szempontból fontos Dévényt. Dévény elfoglalásával függött össze Tuka második berlini útja. Ribbentropmal és Göringgel tárgyalt, minden bizonnyal az autonóm szlovák kormány tudta nélkül. „Dévénynek számunkra [értsd: a szlovákok számára – V. T.] nemcsak helyi, de történelmi jelentősége van. Dévényt szent helynek tekintjük. Erre a németek azzal válaszoltak, hogy csak a szabad nemzeteknek vannak szent helyeik. Én elcsodálkoztam, hogy egy ilyen nagyhatalom elvesz a szomszédos államtól egy dombot, mire felvilágosítottak, hogy arról a dombról támadást lehet intézni a bécsi repülőtér ellen. Akkor a viszony Cseh-Szlovákia és Németország között elég feszült volt.”²⁴

Az események 1938 decemberétől, a nemzetgyűlési választásoktól még gyorsabb fordulatot vettek. A választók egy jelölőlistát kaptak a Hlinka-féle Szlovák Néppárt névsorával, mivel a szlovák autonóm kormány adminisztratív intézkedései gyakorlatilag lehetetlenné tették a többi párt részvételét a választásokon. A Hlinka-féle Szlovák Néppárt így a szavazatok 90%-át szerezte meg.²⁵ Tuka nem volt a jelölőlis-

tán, mivel a megválaszthatóság egyik feltétele minimum három havi szlovákiai tartózkodásról szólt, ő pedig október közepén érkezett Szlovákiába. A tény, hogy őt nem jelölték, kellemetlenül érintette, de hamar túltette magát a csalódáson. Tovább haladt a megkezdett úton, mely 1939 februárjában egy számára sorsdöntő találkozóhoz vezetett Adolf Hitlerrel.

1938 decemberében elhagyta Pöstyént, hogy később a háttérből irányítva elindítsa a gyógyfürdő államosítását, mások szerint a fürdő német kézre juttatását a fürdő bérleti tulajdonosa, Ludovít Winter ellenében. Winter legnagyobb megbotránkozására nem fizette ki ott-tartózkodásának költségeit, azonban ezért inkább Farkašt hibáztathatjuk, aki közölte Winterrel, hogy „az állam majd megtéríti a költségeket”.²⁶

Tuka 1939 januárjában már Pozsonyban volt, ahol időközben megalakult a szlovák autonóm kormány (1939. január 20.). Jozef Tiso miniszterelnök és belügyminiszter lett, Ferdinand Ďurčanský a közlekedésügyi, Jozef Sivák az iskolaügyi, Miloš Vančo az igazságügyi, Pavel Teplanský pedig a pénzügyminiszteri bársonyszéket foglalta el. Mikuláš Pružinský a gazdasági, Karol Sidor a központi kormány mellett vékenykedő miniszteri tárcát kapta meg.

Tuka ebben az időben a Szlovák–Német Társaság megalakulásánál bábáskodott, a társaság alakuló ülésén arra kérték, hogy mint a társaság rangidős tagja, vegye át az elnökséget. Az ülésről táviratot küldtek Hitlernek, aki ekkor már csak a megfelelő pillanatot várta, hogy megszállhassa a maradék Csehországot.

Likvidációs terveiben Hitler nem szánt szerepet a szlovákoknak. 1939. február 12-én Tukának, majd 1939. március 13-án Tisónak elmondta, hogy ő egészen 1938 szeptemberéig úgy vélte, hogy a szlovákok el akarnak szakadni a csehektől, de ezt csak azért tennék, hogy a magyarokhoz csatlakozhassanak. Csak a müncheni váltság idején vette észre és hallotta először, hogy a szlovákok saját és független létet akarnak. Ebbéli véleményében Hitlert megerősítette Tuka is. Kettőjük találkozásjáról két dokumentum áll rendelkezésünkre. Az egyik az 1939. február 12-én, a birodalmi kancellária épületében 18 óra és 18 óra 15 perc között készült jegyzőkönyv; a másik Tuka a Nemzeti Bíróságon tett vallomása a háború után. A jegyzőkönyv szerint Tuka megköszönte Hitlernek, hogy lehetővé tette ezt a találkozót és végig „Mein Führer”-nek szólította. Egyszerű ember letére az egész szlovák nép nevében szól, mondta. A cseh bíróságok és a börtönben eltöltött időszak jogot ad neki ehhez az állításhoz. Úgy véli, hogy a Führer nemcsak megnyitotta a szlovákkérdést, de ő volt az első, aki elismerte a szlovák nemzet méltóságát is. A szlovák nemzet örömmel harcol majd a Führerrel az európai civilizáció megtisztításáért. Nyilvánvaló, hogy a szlovákok együttélése a csehekkel mind jogi, mind gazdasági szempontból lehetlenné vált. Szlovákia Csehországhoz tartozása csak azért lehetséges még mindig, mert azt gondolták, hogy a mostani kormány csak átmeneti. Ő és kollégái eltökéltek alávetni magukat a szlovák nép akarátának és megvalósítani a szlovák önállóságot. Szlovákia sorsa a Führertől függ. Meggyőződése miatt vállalta a börtönt, eszményei megvalósulásáért kész feláldozni életét. Ha felkelés törne ki, ezt a csehek készek lennének elnyomni, de a Führer egyetlen szava megállíthatná ezeket a kísérleteket. Ugyanez érvényes Magyarországra és Lengyelországra is. Ezeket is megállítaná a Führer egyetlen szava. „Nemzetem sorsát az Ön gondoskodására bízom” – fejezte be mondandóját Tuka.²⁷

A másik forrás, Tukának a háború után a Nemzeti Bíróságon tett vallomása szerint pont egy berlini kávéházban üdögélt, amikor értesítették, hogy menjen be a külügyminisztériumba, de a kancellár irodájába vezették. Itt Hitler fogadta és megkérdezte tőle, hogy „igaz-e, hogy a szlovákok a magyarokhoz szeretnének tartozni”.²⁸ Tuka nemmel válaszolt, így Hitler következő kérdése az volt, hogy akkor mit akarnak a szlovákok? A szlovákok szövetségi államot akarnak, mondta Tuka. Hitler megemlítette Szlovákia önállóságát. Tuka erre azt válaszolta, hogy ez csak akkor lehetséges, ha az önállóságot egy nagyhatalom garantálja.²⁹

Amikor Tuka visszaérkezett Pozsonyba, senkinek nem szólt a találkozásról. „Ezek az urak [Tiso és Ďurčanský – V. T.] nem tartották fontosnak, hogy beavassanak saját ügyeikbe, ezért én sem tartottam fontosnak, hogy közöljem velük a történeteket.”³⁰

Tuka válasza meggyőzte Hitlert, hogy bármikor számíthat a szlovákokra a csehek ellenében. Az, hogy ez nincs teljesen így, az ún. Homola-puccs idején derült ki. 1939. március elején Ribbentrop megbízásából a német diplomata, Edmund Veesenmayer Szlovákiában járt, hogy meggyőződjön arról, kire számíthatnak a németek terveik megvalósításában. Tukával is találkozott, aki „pozitívan viszonyult a németekhez, de öreg és beteges”.³¹ Veesenmayer megkereste Machot is, akiről az volt a véleménye, hogy felelőtlen és komolytalan. Majd Sidornál járt, akin látszott, hogy „túlságosan fél a német befolyástól”.³² Ezután Tisohoz ment. Tiso arra kérte Veesenmayert, hogy szervezzen meg egy találkozót, amelyen Tiso beszélhetne Hitlerrel. Tiso berlini útját azonban a Szlovák Néppárt elnökségének kellett volna jóváhagynia. A cseh politikai vezetés megaláztatva a hátuk mögött zajló, a szlovák autonóm kormány tagjai által lebonyolított találkozók – Ďurčanský berlini és bécsi útjai, Tuka törekvései – 1939. március 19-én katonai puccsot hajtatott végre Homola tábornok vezetésével. Tisót lemondatták, Tukát és Machot Brünnbe vitték, ahol egy napot börtönben töltöttek, majd másnap átszállították őket egy szállodába.

Közben Pozsonyban is gyorsan peregtek az események. Az 1939. március 11-én éjszaka zajló ún. Keppler-misszió kudarcba fulladása után³³ Hitler adott még egy esélyt a szlovákoknak. Ezúttal Berlinbe hívatta Tisót, és 1939. március 13-án este – röpké fél órában – közölte, hogy Németországnak nem fűződik érdeke a Kárpátoktól keletre eső területhez (!) és számára teljesen közömbös, hogy mi történik ott. Csak az a kérdés, hogy Szlovákia akarja-e a függetlenséget vagy sem. Nem kívánja nemzetét, de egyetlen katonáját sem feláldozni egy olyan dolog érdekében, amit a szlovák nemzet nem akar. Nem szeretné, ha Magyarország számonkérné, hogy olyasmit mentett meg, ami nem akart fennmaradni. Ezért kérte Tisót, hogy jöjjön és hallgassa meg. „Ez nem napok, hanem órák kérdése.”³⁴ Ha Szlovákia úgy döntene, hogy függetlenné akar válni, támogatni fogja törekvéseit és szavatolja azokat. Ha tétozna vagy nem kívánná megszakítani a kapcsolatot Prágával, akkor nem felel a történetekért. Amikor Hitler befejezte mondanivalóját, Ribbentrop átadott Hitlernek egy táviratot, mely a magyar hadsereg szlovák határ mentén való mozgásáról szólt.³⁵ Tiso hazament, és 1939. március 14-én a sebtében összehívott szlovák parlament megszavazta az önálló szlovák állam megalakulását.³⁶

Tuka 1939. március 14-én érkezett vissza fogságából, hogy a másnap megalakult szlovák kormányban tárca nélküli miniszterré nevezzék ki. A miniszterelnök Jozef Tiso, a külügyminiszter Ferdinand Ďurčanský, a belügyminiszter Karol Sidor,

a pénzügyminiszter Mikuláš Pružinský, a gazdasági ügyekkel foglalkozó miniszter Gejza Medrický lett. Az igazságügyi tárcát Gejza Fritz, a közlekedésit Július Stano, az iskolaügyit Jozef Sivák, a honvédelmit Ferdinand Čatloš kapta. Az 1939. március 11-én, a németek által átadott listán Tuka az igazságügyi tárcát kapta volna. Annak okát, hogy végül miért lett tárca nélküli miniszter Tisonak Tukához fűződő kapcsolatában kell keresnünk. Nem kedvelték egymást, sőt, ha Tiso nem tartotta volna rangján alulinak, hogy pap létere gyűlöljön valakit, az a valaki minden bizonnyal Tuka lett volna. Mindketten autokraták voltak, mindketten a szlovák államiság letéteményeseinek tartották magukat, mindketten igen műveltek voltak, és végül, de nem utolsósorban, mindketten mély szimpátiát tápláltak Németország irányában. Kettejük egymással szemben tanúsított ellenszenvének gyökereit a múltban kell keresnünk. A bécsi Pazmaneum volt diákja, Jozef Tiso, egyrészt politikai ellenfelet látott Tukában, másrészt megbízhatatlannak tartotta „magyar múltja” és Tuka Hlinkáról mondott véleménye miatt. Állítólag Tuka egyszer kijelenette Tiso előtt, hogy Hlinkát bolondnak kellene kikiáltani. „Ezt a kijelentést én Tuka politikai irányultságában lévő zavarnak tulajdonítottam.”³⁷ Tiso Tukát az 1929-es per után csak emberségből védte meg. Az 1930-as években Tiso többször elkísérte Hlinkát Prágába, hogy az akkori igazságügyminiszternél, Meissnernél kegyelmet kérjenek Tuka számára. Azonban a börtönben nem látogatta meg. Tiso az önálló szlovák állam megalakulása után sem szerette volna a korosodó professzort a politikában látni, azonban német nyomásra, illetve Tuka befolyásos szlovák ismerősei kérésére kénytelen volt megtenni ezt a lépést. Ezt azonban nem szívesen tette, mert az 1929-es per után azt a kijelentést hallotta Tukától, hogy „megbosszulja a pártnak [értsd: a Hlinka-féle Szlovák Néppártnak – V. T.], hogy nem védte meg”.³⁸ Tiso ezért megpróbálta Tuka karrierjét akadémiai síkra terelni. 1939. március 30-án kinevezte a pozsonyi Szlovák Egyetem jogfilozófiai professzorává, majd 1939. május 27-én a Szlovák Egyetem rektorává. Azonban akármilyen módon szerette volna Tiso távol tartani Tukát a politikától, ő már javában benne volt, sőt egyenesen a szlovák politikai élet sűrűjében találta magát egyik pillanatról a másikra.

Pár nappal az önálló szlovák állam megalakulása után Tuka és Ďurčanský a szlovák küldöttség élén Bécsbe utazott, hogy a védelmi szerződés egyes pontjairól tárgyaljon. A sajtó többek között német–szlovák gazdasági tárgyalásokról is tudósított. A volt osztrák külügyminisztérium épületében, a Balhausplatzon német részről Wilhelm Keitel tábornok fogadta őket. A legnagyobb ellenérzést a védelmi zóna kérdése váltotta ki a szlovák küldöttségből. A németek igyekeztek meggyőzni őket, hogy a védelmi zóna létfontosságú. Két nap múlva megérkezett Tiso, hogy ő is bekapcsolódjon a tárgyalások menetébe, és kijelentette, hogy személyesen Hitlerrel akar beszélni, mivel a védelmi zóna Szlovákia megszállását jelentené. Hitler az éjszaka közepén megérkezett a Hotel Imperialba, és biztosította a szlovák küldöttséget, hogy a németeknek nincsenek rossz szándékaik, a védelmi zóna stratégiai szempontból fontos. „Igaz, hogy német csapatok állomásoznak majd ott, de szlovák közigazgatás alatt lesz.”³⁹ 1939. március 23-ra megszületett a német–szlovák védelmi szerződés végleges szövege, melynek legfontosabb része az lett, hogy Németország garantálja Szlovákia függetlenségét és területi egységét.⁴⁰

Az önállóság kikiáltását elutasító Sidor 1939. április 14-én lemondott belügyminiszteri posztjáról, és a Vatikánba ment, ahol a háború végéig nagyköveti megbíza-

tást teljesített. A belügyminisztérium legfontosabb teendőit Tiso vette át, a többi feladatot Tukára bízta.

A következő berlini útra Hitler ötvenedik születésnapja alkalmából került sor. A szlovák küldöttek között ott volt Tuka is, aki szinte megbabonázva érkezett vissza és kijelentette, hogy a szlovák nemzet először lépett fel államalkotóként nemzetközi téren.⁴¹

Az elkövetkező időszak Szlovákiában az alkotmánytervezet körüli vitával telt. Az 1939. július 21-én elfogadott alkotmány 1. §-a kimondta, hogy államformáját tekintve a szlovák állam köztársaság. Törvényhozó szerve a Szlovák Köztársaság 80 tagú Nemzetgyűlése, melyet öt évre választanak. Az köztársasági elnököt a parlament választja, hivatali ideje hét év és kétszer választható meg ugyanaz a személy. Az elnök jogkörébe tartozik többek között a parlament egyetértésével háborút indítani, békét kötni, összehívni a nemzetgyűlést, kinevezni és elbocsátani a minisztereket, és nem utolsósorban az egyetemi professzorok kinevezése is feladatai közé tartozik. A kormányt az elnök nevezi ki, a kormányrendeleteket a miniszterelnök és a megbízott miniszter írja alá. Az alkotmány 58. §-a kimondta, hogy „a szlovák nemzet az államhatalomban a Hlinka-féle Szlovák Néppárt (Szlovák Nemzeti Egységpárt) által vesz részt”.⁴² Az alkotmánytervezet előkészítói között ott volt Tuka is. Az előkészítők a totalitárius rendszerek alkotmányaiból nyertek inspirációt, többek között figyelembe vették Németország és Olaszország alkotmányát, de a portugál alkotmányt is.⁴³ Tuka kifejtette, hogy: „az alkotmány a nemzetbe vetett hitet jelenti [...] Ez az alkotmánytervezet nem demokratikus, nem tekintélyelvű, nem rendi és nem szociális. Ez egy köztársasági alkotmány. [...] Az alkotmány kidolgozásánál megpróbáltunk elkerülni mindenfajta doktrinérizmust. Elutasítottuk a demokratikus alapon nyugvó alkotmányt, mert ha a demokráciát történetileg vizsgáljuk, láthatjuk, hogy a demokrácia támadó rendszer, mely kitűnően alkalmas hatalmi alakulatok szétzúzására. [...] Nem mondhatjuk, hogy alkotmányunk tekintélyelvű lenne, mert nem koncentrálna a hatalmat és felelősséget az egyes személyek kezében. Ennek egyik oka népünk, a másik pedig politikai mentalitásunk, amely még nem készült fel erre a bátor lépésre”.⁴⁴ Németország, Lengyelország, Magyarország, Olaszország, a Vatikán, Spanyolország és Svájc az elsők között ismerte el a szlovák önállóságot.

1939 márciusától Szlovákiában is megszaporodtak a felvonulások és a nagygyűlések, az utcákat feketébe öltözött gárdisták lepték el. A Hlinka-féle Szlovák Néppárt hivatalos periodikuma, a *Slovák* gyakran közölt beszámolókat egy-egy tömegrendezvényről. „Közép-Európa mintaállam”-ban az állam vezetői elég alkalmat találtak retorikai fogásaik bizonyításához. Ez alól nem volt kivétel Tuka sem. „Szlovákia legnagyobb mártírja”, ahogy a *Slovák* nevezte, sokszor vett részt és szónokolt ezeken a nagygyűléseken. Tuka úgy beszélt az egybegyűltekhöz, mint egy patriarcha, aki „egész életét a nemzetnek szentelte és most, a nemzetnek hinnie kell a kormányban és szótfogadnia”.⁴⁵ Elsőként mindig saját érdemét emelte ki, hangsúlyozva mártírságát és ártatlanságát. Gyakran visszatért az 1920-as évekre, hangsúlyozva szerepét ebben az időszakban. Megemlíti, hogy 1928-ig többször járt külföldön, hogy feltérképezze, mi lenne, ha Szlovákia önállósulna. „1922 és 1928 között a néppártban, úgy is mondhatnám, hogy amolyan nem hivatalos külügyminiszter voltam. Hlinka megbízásából külpolitikával is foglalkoztam.”⁴⁶ Már ekkor, tizenöt évvel ezelőtt felvette a kapcsolatot a németekkel. Ezért nyíltak meg a kapuk előtte

később, amikor 1939. február 12-én titkos audiencián Hitlerrel járt. Erről nem szólhatott senkinek, de kijelentette Hitlernek, hogy a szlovákok saját államot akarnak és ennek magvalósulásához Németország védelmét. „Én voltam az első a szlovákok közül, akik beszélhettek a birodalmi kancellárral, Adolf Hitlerrel.”⁴⁷ Hitlerrel Tuka mindig nagy elismeréssel és csodálattal beszélt. „A kis nemzeteknek védelmezőket kell keresni. A jóságos Isten nekünk szlovákoknak ebben is segített, nemes és nagylelkű védelmezőt adott nekünk Adolf Hitler személyében.”⁴⁸ „Szerencsénk van, hogy Adolf Hitler védelme alatt állunk és jó vezéreink vannak. Hűséget hűségért.”⁴⁹

Ilyen és ehhez hasonló idézetekkel voltak tele az újságok, persze csak azok, amelyek továbbra is megjelenhettek, ugyanis 1939 júniusában megszűnt a sajtószabadság. Az állami érdek hűséget és egységet kívánt a sajtótól.⁵⁰ A napilapok első oldalai többnyire a kormány tagjainak politikai elmélkedéseivel teltek meg, közöttük a zsidókérdés megoldásának hangsúlyozásával. Tuka is hangoztatta, hogy meg kell oldani a zsidókérdést, de a salzburgi tárgyalásokig ez elméleti és propaganda szinten maradt.⁵¹ „Eltávolítjuk a parazitákat. Mindenki sor kerül, a nagybirtokosokra, kereskedőkre és mindazokra, akik nem saját munkájukból, hanem a nemzet vagyonából élnek. Szlovákiában a föld és a kenyér a szlovákoké.”⁵² A salzburgi találkozó volt az a vízváltó, mely az elméleti kérdéseket gyakorlati síkra terelte, így a zsidókérdést is.

Tuka zsidóellenességéhez volt mérhető csehellenessége is. A csehek miatt nem kapott állást 1918-ban, Csehszlovákia megalakulásakor, a csehek ítelték tizenöt évre és cseh börtönökben raboskodott; most úgy érezte, hogy eljött az elszámolás ideje. „A cseh nemzet sajnálatraméltó nemzet és ha valakinek joga van haragudnia rá, az én vagyok” – mondta.⁵³ Gejza Medrický, a szlovák állam gazdasági ügyeivel foglalkozó miniszter későbbi emlékirataiban megemlíti, hogy „Tuka mindig azt hangoztatta, hogy távolítsuk el a cseheket Szlovákiából, függetlenül attól, hogy emiatt milyen gazdasági károkat szenvedünk. Minden csehet vissza akart telepíteni Csehországba, még azokat is, akiknek szlovák feleségük vagy férjük volt”.⁵⁴ Ugyan 1939 áprilisában még azt mondta, hogy azok, akiknek szlovák házastársuk van és együttműködnek a szlovákokkal, maradhatnak, de a lelke mélyén nem így gondolta. Bosszús kirohanásokat intézett az 1918-tól 1938-ig létező Csehszlovákia ellen. Ő már akkor látta, hogy a Csehszlovák Köztársaság teljesen lehetetlen állami képződmény, amely nem marad fenn, hanem széthullik.⁵⁵ „Tudósként és elméleti szakemberként láttam az akkori állam hibáit. [...] A csehszlovák állam önhibájából jutott ebbe a helyzetbe, mivel jellemtelen politikusok irányították.”⁵⁶ „Prágában az urak miliókat kaptak, kinevették az Istent és orgiákat rendeztek. Aki szót emelt ez ellen, börtönbe küldték” – mondta az egyik nagygyűlésen.⁵⁷

Tuka beszédeinek túlnyomó többségében foglalkozott az ún. belső ellenség kérdésével is. „Több embernek az arcán bizonytalanságot és elégedetlenséget látok. Ezt a hangulatot az ellenségeink, a szabadkőműves és zsidó-bolsevik propaganda kelti azok ellen az államok ellen, amelyek védelmeznék bennünket. Az ellenséges propaganda be akarja bizonyítani a szlovák népnek, hogy a szlovák kormány, de leginkább Tuka eladta az országot a németeknek, a szlávok legnagyobb ellenségének. Ezeket a bujtogatókat kötelességetek jelenteni a rendőrségnek vagy a Hlinka Gárda tagjainak. A szlovák kormány majd gondoskodik róluk.”⁵⁸ Ez a „gondoskodás” Illava (Ilava) börtönét jelentette, melyet még az autonóm kormány alakította át munkatá-

borrá. Az olyan kijelentésekért, mint a „Tuka szélhámos”, „a szlovák állam nem marad fenn, mert vezetéséhez nincsenek tehetséges embereink” vagy „Tuka lemondott” a bírósági ítélet jobb esetben lehetett több hét börtönbüntetés, rosszabb esetben akár több hónap is.⁵⁹

Tuka éles hangú beszédekben ítélte el a demokráciát és kommunizmust is. A demokráciát szerinte személyes érdek alapozta meg. „Ha az egyén gazdag, a nemzet is gazdag lesz. A demokráciában a nagyobb tulajdon győzött a kisebb tulajdon fölött.”⁶⁰ A kommunista elvek hirdetését egyenesen bűncselekménynek nevezte. A Tuka által „Hlinka szellemében, de Hitler módszereivel” meghirdetett, és egyetlen lehetséges útként kezelt nemzetiszocialista rendszer propagációja későbbre tehető, inkább a salzburgi tárgyalások utáni időszakra jellemző.

Az 1939-es év egyik legnagyobb ünnepcsorozatára is Tuka nevéhez fűződött, október 5-én ünnepelték Tuka elítélésének tizedik évfordulóját. Az ünnepség résztvevői a Pozsonyi Kerületi Bíróság előtt gyülekeztek, ahol meghallgatták Tuka 1929-ben mondott védőbeszédét. Az ünnepség szervezői még a legapróbb részletekre is odafigyeltek. Egy kislány, aki a per idején született, virágot nyújtott át Tukának, pár gyermek verssel kedveskedett neki. Tuka elégedett lehetett, mindenki őt ünnepelte. Beszédében ezúttal sem felejtette el megemlíteni mártírságát és megelégedéssel nyugtázta, hogy azok, akik elítélték elbuktak. A teljes politikai győzelem azonban még pár napig váratott magára. Az 1939. október 26-án megtartott köztársaságielnök-választás eredményeként Jozef Tiso elnök lett. Két nappal az elnökválasztás után Tiso kinevezte az új kormányt Tukával az élen. „Ha Jozef Tiso az önálló államért vívott harcot képviseli, akkor Vojtech Tuka a szimbóluma ennek a harcnak és szenvedésnek, amelyből létrejött államunk” – írta a *Slovák*.⁶¹ Tiso úgy gondolta, ha Tuka miniszterelnök lesz, könnyebben tudja majd ellenőrizni tevékenységét. Ez a feltetelezés azonban nem volt helyénvaló, mivel Tuka gondolatai már miniszterelnökségének másnapján a vezéri rendszer körül forogtak.

Jegyzetek

1. Részletezi Michal Lukeš: Cesta k amnestii Vojtecha Tuky. *Historický časopis*, 46. roč. (1998) 4. č. 663–672. p.
2. Az elnökválasztást részletezi többek között Jan Rychlík: *Česi a Slováci ve 20. století*. Bratislava, Ústav T. G. Masaryka, 1997, 133–135. p.
3. Slovenský oblastný archív Bratislava (Szlovák Területi Levéltár, Pozsony; a továbbiakban: SZTL P), Pozsonyi Kerületi Bíróság (a továbbiakban: PKB), Sajtóirattár 1924–1943, ügyiratszám T1 4606: 306/37.
4. Lukeš: i. m. 670. p.
5. Slovenský národný archív Bratislava (Szlovák Nemzeti Levéltár, Pozsony; a továbbiakban: SZNL P), Nemzeti Bíróság (a továbbiakban: NB), Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm, Dr. Jozef Tiso vallomása.
6. SZTL P, PKB, Sajtóirattár 1924–1943, T1 4609: 309/37.
7. Uo.
8. Sidor itt arra utalt, hogy a koronatanúkat lefizették. Erre az állításra vonatkozóan lásd *Slovák*, 1938. december 5.
9. SZTL P, PKB, Bűnvádi iratok 1938–1940, ügyiratszám: 16: 113/1938.
10. Lásd Lukeš: i. m. 671. p.

11. SZNL P, NB, Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm.
12. A müncheni döntés nemzetközi kontextusban való részletezését lásd Ormos Mária: *Hitler*. Budapest, Polgár Könyvkiadó, 1997, 308. p.
13. SZTL P, Pöstyéni Járási Bíróság (a továbbiakban: PJB), ügysziratszám: 17/46, Ludovít Winter bűnvádi feljelentése.
14. Uo.
15. SZNL P, NB, Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm, Alexander Mach vallomása.
16. Uo.
17. SZTL P, PJB, 17/46, Ludovít Winter bűnvádi feljelentése.
18. SZNL P, NB, Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm, Vojtech Tuka 1946. január 29-i vallomása.
19. SZTL P, PJB, 17/46, Ludovít Winter bűnvádi feljelentése.
20. SZNL P, NB, Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm, Vojtech Tuka 1946. február 11-i vallomása.
21. Uo. Vojtech Tuka 1946. január 29-i vallomása.
22. Uo. Jozef Tiso vallomása.
23. Uo. Vojtech Tuka 1946. január 29-i vallomása.
24. Uo. Vojtech Tuka 1946. február 5-i vallomása.
25. Részletezi Florián Sivák: *Slovenské a české dejiny štátu a práva v rokoch 1918–1945*. Bratislava, Univerzita Komenského, 1996, 142. p.
26. SZTL P, PJB, 17/46, Ludovít Winter bűnvádi feljelentése.
27. SZNL P, NB, Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm, Tuka és Hitler találkozásának jegyzőkönyve.
28. SZNL P, NB, Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm, Vojtech Tuka 1946. február 21-i vallomása
29. Uo.
30. Uo.
31. Uo. Edmund Veessenmayer vallomása.
32. Uo.
33. Wilhelm Keppler – német államtitkár – 1939. március 11-ről 12-re virradó éjszaka Pozsonyban járt, hogy rávegye Sidort, mondják ki az önálló szlovák állam megalakulását. Keppler kész kormánylistát hozott Pozsonyba, de Sidor elutasította az önállóság kikiáltását.
34. SZNL P, NB, II. A, 920 sz. mikrofilm, Hitler és Tiso találkozásának jegyzőkönyve.
35. Jan Rychlík, cseh történész véleménye szerint: „Németország soha nem akarta Szlovákiát Magyarországnak hagyni, mivel így a keleti határán túlságosan erős állam alakult volna meg, amely kicsúszott volna a német ellenőrzés alól. [...] Szlovákia önállóságának kikiáltása német érdek volt, és ha Tiso nem értett volna egyet ezzel, akkor a náciák más szlovák politikust választottak volna”. Rychlík: i. m. 170–171. p. Rychlík szerint az a vélemény sem állja meg a helyét, hogy a szlovák kormány nem akart volna önállósulni. Uo. 171. p.
36. Az 1939. február 27-e és 1939. március 23-a közötti időszak szlovákiai eseményeinek részletes leírását lásd Karol Sidor: *Moje poznámky k historickým dňom*. Middletown, 1971.
37. SZNL P, NB, Vojtech Tuka II. A, 918 sz. mikrofilm, Jozef Tiso vallomása.
38. Uo.
39. Uo. Vojtech Tuka 1946. május 14-i vallomása.
40. SZNL P, NB, 101-es d., Tnúd/46.
41. *Slovák*, 1939. április. 22.
42. *Slovák*, 1939. július 22.
43. Részletezi Karel Schelle – Marta Kadlecová – Pavel Mates – Renáta Veselá – Eduard Vlček: *Československé dejiny štátu a práva (1918–1945)*. Brno, Masarykova Univerzita, 1991, 121–126. p.

44. *Slovák*, 1939. július 22.
45. *Slovák*, 1939. április 18.
46. SZNL P, NB, Vojtech Tuka, II. A, 918 sz. mikrofilm, Vojtech Tuka beszédei.
47. Uo.
48. *Slovák*, 1939. június 10.
49. *Slovák*, 1939. április 18.
50. *Slovák*, 1939. június 3.
51. 1940 júliusában találkoztak a szlovák állam és Németország képviselői a salzburgi tárgyalásokon. A birodalom meg akarta szilárdítani pozícióit Szlovákiában, ennek eredményeként többeket menesztettek, közöttük az addigi külügyminisztert, Ďurčanskýt is, aki függetlenebb külpolitikával próbálkozott. A külügyminiszter ezután Tuka lett, aki biztosította a németeket teljes odaadásáról.
52. *Slovák*, 1939. április 18.
53. Uo.
54. Gejza Medrický: *Minister spomína*. Bratislava, Litera, 1993, 121. p.
55. *Slovák*, 1939. április 18.
56. *Slovák*, 1939. augusztus 20.
57. *Slovák*, 1939. április 18.
58. *Slovák*, 1939. május 3.
59. SZTL P, Állami Előjáróság Pozsony, 1059: 3131/1939, 1138: 4709/1939, 1299: 2486/1940, 1241: 1029/1940. Az egyik elítélt például kilenc halasztási kérelmet nyújtott be, ügyét 1946-ban zárták le végleg.
60. SZNL P, NB, Vojtech Tuka, II. A, 918 sz. mikrofilm, Vojtech Tuka beszédei.
61. *Slovák*, 1939. október 4.

TÍMEA VERES

THE POLITICAL COME-BACK OF TUKA

The author deals with Vojtech Tuka's political comeback after his imprisonment. Tuka is a controversial figure of the Slovak history. He was considered irredentist, feeling with Hungarians, but at the same time Slovak patriot, martyr, and the father of Slovak independence, too.

In his study published on January 1, 1928 titled *Vacuum iuris*, he raised the examination of Czech and Slovak national political relationship. The Czech government, referring to their seditious divisive activity, and/or that they made a military treason (spied for Hungary), begun a lawsuit against it. On October 6, 1929 he was sentenced for 15 years imprisonment. The Czechoslovak Secret Services had a significant role in condemnation of Tuka that provided evidence against him, that could not be used during the lawsuit, but the key witnesses were made to testify.

It is bewildering that he could come back to politics, even if we know that the Germans were on his side, and the chaotic political situation before the Second World War played an important role, too.

The issue of Tuka's amnesty arose at the central government many times, and/or within the Slovak People's Party, although both parties wanted to use it in the most convenient time. After more unsuccessful tryings meeting of interest was reached by the Presidential elections in 1935.

Edvard Beneš could not be certain in his victory until the time when the Slovak People's Parties of Hlinka type were behind him, and/or the agrarians waiting for the decisions of the People's Party. One of the conditions of the Peo-

ple's Party was providing Tuka with amnesty that Beneš connected with a confession.

Tuka wrote his confession at the Pankrác prison in Prague, and sent it to Beneš, who was the Minister of Foreign Affairs at that time, in April 1935. In the document, he confessed his anti-state, subversive activity, although he rejected military betrayal.

After Beneš became President, he did not forget his promise, although Tuka's amnesty had an influential opponent. The Minister of Justice, who was of Slovak origin, Ivan Dérer, did not want to free Tuka, and at the same time he wanted to resist the impact of the press made by the People's Party.

In May 1937 Dérer, in mediation of Beneš, was willing to discuss on amnesty. Its meaning was that Tuka can spend the remaining time of his punishment on conditional release, living at a flat assigned for him, under constant supervision.

In June 1937 Tuka was transferred from the Pankrác in Prague to the Bory in Plzeň. He worked as the prison's librarian, according to other sources he was also employed as typist at the district court. The period spent in Plzeň was peaceful, his wife was enabled to be with him and it was allowed to him to provide scientific work. Although, the peaceful period soon ended. On September 29, 1938, under the Munich decision the German territorial requirements toward Czechoslovakia were agreed. Thus, the way to the declaration of Slovakia's autonomy was clear and Tuka's return to Slovakia, as well.